

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ:

ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

ΣΚΟΠΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να μάθουμε ποια είναι τα υλικά ζωγραφικής και ποιες οι τεχνικές εφαρμογής τους.

8.1 ΥΛΙΚΑ

Με τα μολύβια είναι δυνατόν να παραχθεί ένα γρήγορο σκίτσο ή μια ζωγραφιά λεπτομερέστατα δουλεμένη. Το μολύβι είναι ένα απλό και ευαίσθητο υλικό ζωγραφικής. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί αφ' ενός για να ζωγραφίσουμε πολύ λεπτές σκιές και αποχρώσεις και αφ' ετέρου για ζωντανές γραμμές και έντονα χρώματα. Μπορούμε να ζωγραφίσουμε κάτι βελούδινο αλλά και κάτι αιχμηρό.

Τα μαύρα μολύβια φτιάχνονται από γραφίτη και καολίνη, που αναμειγνύονται σε συγκεκριμένες αναλογίες.

Το ξύλο γύρω από το μολύβι είναι από κέδρο.

Τα μολύβια ζωγραφικής έχουν μια ποικιλία διαβαθμίσεων, από «H», για τα σκληρά μολύβια και «B» για τα μαλακά. Τα σκληρά μολύβια ξεκινούν από 9H (τα σκληρότερα) και καταλήγουν σε H.

Τα μαλακά μολύβια ξεκινούν από 8B (τα μαλακότερα) και καταλήγουν σε B. Μολύβια τύπου HB και F είναι μεσαία μολύβια.

Ένα πολύ μαλακό μολύβι παράγει ένα πλούσιο μαύρο σημάδι. Ένα σκληρό μολύβι παράγει ένα γκρι μάλλον σημάδι και είναι χρήσιμο για να κάνουμε ακριβείς γραμμές και λεπτομέρειες, γιατί μπορεί να ξυστεί τόσο, που να έχει μια πολύ λεπτή μύτη.

- **ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΑ -ΥΔΑΤΟΔΙΑΛΥΤΑ ΜΟΛΥΒΙΑ**

Τα χρωματιστά μολύβια είναι μίγμα χρωστικής ουσίας και καολίνης, που αποκτούν συνοχή με ειδική κόλλα.

Τα χρωματισμένα μπαστούνια που σχηματίζονται, βυθίζονται σε κερύ το οποίο τους προσδίδει ιδιότητες μαλακής μύτης για ζωγραφική. Στη συνέχεια τοποθετούνται μέσα στο ξύλινο στήριγμα τους. Υπάρχει μια τεράστια ποικιλία χρωμάτων και αποχρώσεων, καθώς και μολύβια με χρώματα διαλυτά στο νερό. Σε αυτά τα μολύβια είναι δυνατόν να διαλύσεις με νερό τη χρωματιστή γραμμή που σχηματίζουν, ώστε να δείχνει απαλότερη, χωρίς σαφή όρια.

Τα χρωματιστά μολύβια είναι πολύ χρήσιμα, γιατί ο καλλιτέχνης μπορεί εύκολα να τα μεταφέρει, είναι καθαρά, ζωγραφίζοντας μ' αυτά μπορεί να επιτύχει τη λεπτομέρεια, όπως και με μαύρα μολύβια, αλλά

ταυτόχρονα δίνει και χρώμα στο σκίτσο του. Υπάρχουν σκληρότερα και μαλακότερα χρωματιστά μολύβια, ανάλογα με την ποσότητα του κεριού που περιέχουν στην σύνθεσή τους.

• ΚΑΡΒΟΥΝΑ

Το κάρβουνο έχει χρησιμοποιηθεί για ζωγραφική από την προϊστορική εποχή: χρησιμοποιώντας μισοκαρμμένα ξύλα από τη φωτιά, ο άνθρωπος των σπηλαίων ζωγράφιζε στους τοίχους της σπηλιάς του τα ζώα που κυνηγούσε. Από τότε τα κάρβουνα ήταν πάντα αγαπητά στους ζωγράφους. Το κάρβουνο είναι ένα εξαίρετο μέσο ζωγραφικής, ειδικά για αρχάριους, γιατί επιτρέπει το χειρισμό ενός θέματος χονδρικά (χωρίς πολλές λεπτομέρειες). Ταυτόχρονα είναι ένα μέσο ζωγραφικής που επιτρέπει λάθη, γιατί είναι εύκολο να σβήσεις και να διορθώσεις, ακόμα και με το δάχτυλο.

Υπάρχουν τρία είδη κάρβουνου:

- ↗ Τα μπαστούνια από φυσικά υλικά, όπως ξύλο αμπελιού.
- ↗ Τα πεπιεσμένα κάρβουνα που είναι κοντά, χοντρά μπαστούνια, φτιαγμένα από σκόνη τριμμένου κάρβουνου.
- ↗ Τα μολύβια κάρβουνου που δεν είναι τίποτα άλλο παρά λεπτά μπαστούνια κλεισμένα μέσα σε ξύλο (όπως τα κοινά μολύβια από γραφίτη).

Το κάρβουνο είναι ένα απελευθερωτικό μέσο ζωγραφικής, τόσο άμεσο και αποδοτικό στη χρήση, που μοιάζει με προέκταση του χεριού του καλλιτέχνη. Στρίβοντάς το πάνω στο χαρτί ή αλλάζοντας την πίεση ο καλλιτέχνης μπορεί να κάνει απαλές ή πιο έντονες γραμμές, διαβαθμίσεις χρώματος, σκιάς, φωτός. Επίσης το κάρβουνο μπορεί να δουλεψτεί με το δάχτυλο, ώστε ο καλλιτέχνης να κάνει τέλειες φωτοσκιάσεις.

• ΠΑΣΤΕΛ

Τα παστέλ κατασκευάζονται από θρυμματισμένη χρωστική, αναμειγμένη με μια βάση, όπως η κιμωλία, και «δένονται» με κόλλα, έτσι ώστε να πάρουν τη σκληρή τους μορφή. Κατόπιν κόβονται και μορφοποιούνται σε μπαστούνια και αφήνονται να σκληρύνουν. Υπάρχουν διαθέσιμοι τέσσερις τύποι παστέλ: μαλακά, σκληρά, μολύβια και παστέλ λαδιού. Επίσης υπάρχουν σε διαφορετικά σχήματα: στρογγυλά, τετράγωνα, λεπτά ή χοντρά.

Τα μαλακά παστέλ χρησιμοποιούνται περισσότερο από τα άλλα, επειδή προσφέρουν αυτήν την υπέροχη βελούδινη αίσθηση η οποία είναι μια απ' τις κύριες γοητείες της τέχνης με παστέλ. Επίσης είναι εύκολη η χρήση τους, καθώς απαιτούν μικρή πίεση για να αφήσουν

σημάδι και μπορούν να σβηστούν με το δάχτυλο ή ένα πανί. Μόνο τους μειονέκτημα είναι η ευθραυστότητά τους, η οποία, σε σχέση με άλλους τύπους παστέλ, αυξάνει τους κινδύνους για μουντζουρώματα. Ένα μικρό ψέκασμα με στερεωτικό, μετά από κάθε στάδιο της εργασίας, βοηθά στην αποφυγή μουντζουρωμάτων.

Τα σκληρά παστέλ χρησιμοποιούνται συνήθως κατά τα προκαταρκτικά στάδια ενός πίνακα, για να δώσουν έμφαση στη σύνθεση ή για να προστεθούν λεπτομέρειες κατά τα επόμενα στάδια. Μερικές φορές χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με άλλα μέσα σχεδίου και ζωγραφικής.

• ΠΑΣΤΕΛ ΛΑΔΙΟΥ

Τα παστέλ λαδιού κατασκευάζονται με συνδυασμό σκληρών χρωστικών, ζωικού λίπους και κεριού. Αυτό τα κάνει διαφορετικά ως προς το χαρακτήρα απ' τα μαλακά παστέλ, τα οποία «δένονται» με κόλλα.

Τα παστέλ λαδιού δεν θεωρούνται ιδανική λύση για εργασία μικρής κλίμακας και αποτύπωση λεπτομερειών. Είναι πολύ προτιμότερα για εργασία μεγάλης κλίμακας.

• CONTE (κοντέ) ΚΡΑΓΙΟΝ

Αυτά τα κραγιόν εφευρέθηκαν από τον Γάλλο Conte. Φτιαγμένα από χρώμα και γραφίτη με κόλλα και λίγο λίπος, τα κραγιόν αυτά είναι παρόμοια σε σύνθεση και εμφάνιση με τα παστέλ αλλά είναι λίγο πιο σκληρά και ελαιώδη. Τα conte κραγιόν είναι αρκετά μαλακά έτσι ώστε να είναι επιτυγχάνουμε την ανάμειξη χρωμάτων, τρίβοντάς τα με το δάχτυλο ή με ένα πανί.

• ΛΑΔΟΜΠΟΓΙΕΣ (ΧΡΩΜΑΤΑ ΛΑΔΙΟΥ)

Τα χρώματα λαδιού αποτελούνται από χρωστική διαλυμένη μέσα σε φυσικά λάδια όπως λινέλαιο, ηλιέλαιο, λάδι από παπαρούνα κ.λπ.

Σε μερικά χρώματα λαδιού υπάρχουν επιπλέον πλαστικοποιητές, ξηραντικά στοιχεία και κεριά, ώστε να βελτιωθεί η υφή του χρώματος, να στεγνώνει όπως πρέπει και να μην ξεθωριάζει με το χρόνο. Σταθεροποιητές είναι κάποιες άλλες ουσίες που προστίθενται, με στόχο να σταθεροποιήσουν το χρώμα μέσα στο σωληνάριο, ώστε να μη διαχωρίζεται από τα λάδια κατά την αποθήκευσή του.

Υπάρχουν δυο ειδών χρώματα λαδιού:

- ✎ χρώματα για ζωγράφους που είναι πιο σταθερά, καλύτερης ποιότητας και κατά συνέπεια πολύ ακριβότερα.
- ✎ κοινά χρώματα για σπουδές που είναι φθηνότερα γιατί η χρωστική έχει συνήθως προσμίξεις ώστε να παράγονται σε μεγαλύτερη ποσότητα από το εργοστάσιο. Αυτά είναι λιγότερο σταθερά.

Υπάρχουν έτοιμα χρώματα λαδιού σε σωληνάρια, που θέλουν αραίωση με λάδια ή διαλύτες. Υπάρχουν επίσης τα [πιγμέντα?] (καθαρή χρωστική) που μπορεί ο ζωγράφος να τα θρυμματίσει, να προσθέσει λάδι και άμεσα να φτιάξει το χρώμα που θέλει. Σε αυτήν την περίπτωση ό,τι περισσεύει το αποθηκεύει σε σωληνάρια, για να το χρησιμοποιήσει κάποια άλλη φορά. Υπάρχουν χρώματα επικίνδυνα όταν εισπνέονται (είναι δηλητηριώδη, όπως το λευκό του μολύβδου).

Καθώς αργούν να στεγνώσουν, τα χρώματα λαδιού επιτρέπουν να δουλεύει ο ζωγράφος μέρες έναν καμβά, μέχρι να πετύχει το τέλειο αποτέλεσμα.

• ΝΕΡΟΜΠΟΓΙΕΣ

Οι νερομπογιές έχουν μια λεπτεπίλεπτη διαφάνεια η οποία τις καθιστά ένα τέλειο μέσο ζωγραφικής που αναδεικνύει το φως και το χρώμα της φύσης. Επειδή η μπογιά είναι διαφανής, το λευκό χρώμα του χαρτιού, πάνω στο οποίο απλώνεται, διακρίνεται, δίνοντας μια εξαιρετική λάμψη στο χρώμα καθ' εαυτό.

Η υγρή μορφή της νερομπογιάς δεν επιτρέπει τον απόλυτο έλεγχο της πάνω στο χαρτί (ενώ για παράδειγμα, τα χρώματα του λαδιού, απλώνονται πάνω στον καμβά, μέχρι εκεί που θέλει ο ζωγράφος). Όμως αυτό είναι και πλεονέκτημα, γιατί μπορούν να δημιουργηθούν διάφορα εφέ, πολλές φορές κατά τύχη, που μπορούν να δώσουν ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Οι νερομπογιές αποτελούνται από λεπτοτριμμένη χρωστική, δεμένη με διάλυμα αραβικής κόλλας. Η κόλλα επιτρέπει στο χρώμα να διαλύεται με το νερό και να δίνει αποχρώσεις λεπτές και διαφανείς. Στο μίγμα έχει προστεθεί γλυκερίνη, ώστε να προστατεύει το χρώμα από το να σπάει, καθώς και να μαλακώνει το χρώμα, ώστε ν' απλώνεται απαλά πάνω στο χαρτί.

Οι δημοφιλέστερες τεχνικές είναι η wet-in-wet, δηλαδή αφού βρέξουμε το χαρτί με ένα σφουγγάρι, στη συνέχεια απλώνουμε το χρώμα. Μ' αυτόν τον τρόπο, το χρώμα διαχέεται απαλά, δημιουργώντας ασαφή όρια, και άρα μπορούμε να έχουμε μια ονειρική παράσταση.

Η άλλη τεχνική είναι wet-on-dry, δηλαδή απλώνουμε το χρώμα πάνω σε στεγνό χαρτί, περιμένουμε να στεγνώσει εντελώς και στην συνέχεια τοποθετούμε το δεύτερο χρώμα κ.ο.κ. Έτσι πετυχαίνουμε ξεκάθαρες φιγούρες και χρώματα.

• GOUACHE (γκουάζ)

Τα gouache είναι πιο παχύρρευστα από τις νερομπογιές και όταν στεγνώνουν, δίνουν ένα παχύ στρώμα χρώματος, εντελώς ματ. Αυτό τα κάνει διαφορετικό υλικό ζωγραφικής, αν και τα gouache επίσης διαλύονται με νερό. Όλες οι τεχνικές ζωγραφικής με gouache είναι παρεμφερείς με τις τεχνικές των νερομπογιών.

• ΤΕΜΠΕΡΕΣ ΑΥΤΟΥ

Η τέμπερα αυγού αποτελείται από χρωστική, αναμειγμένη με κρόκο αυγού και απεσταγμένο νερό. Όταν απλώσουμε αυτό το χρώμα, το νερό εξατμίζεται κι έτσι μένει ένα εξαιρετικά ανθεκτικό στρώμα χρώματος στον πίνακα. Τις τέμπερες αυγού χρησιμοποιούσαν ανελλιπώς μέχρι το 15ο αιώνα, οπότε πρόσθεσαν λινέλαιο και σιγά-σιγά δημιούργησαν τα πολύ πιο εύχρηστα χρώματα λαδιού.

Επειδή η τέμπερα στεγνώνει πολύ γρήγορα, η τεχνική που εφαρμόζεται στη ζωγραφική με τέμπερα είναι να φτιάχνει ο ζωγράφος πολλά λεπτά στρώματα χρώματος, μέχρι να ολοκληρώσει την εικόνα και να πετύχει την απόχρωση που επιθυμεί. Με τέμπερες μπορούμε να ζωγραφίσουμε πάνω σε οποιαδήποτε επιφάνεια. Οι τέμπερες είναι πολύ καλό υλικό για ζωγραφική πρώτου επιπέδου και στη συνέχεια μπορεί να χρησιμοποιηθούν χρώματα λαδιού.

Πολλές φορές τα gouaches αναφέρονται σαν τέμπερες, ακόμα και από τους κατασκευαστές, δεν είναι όμως τέμπερες.

• ΑΚΡΥΔΙΚΑ

Τα ακρυλικά είναι καινούργια υλικά που χρησιμοποιούν οι ζωγράφοι. Η διαφορά τους είναι πως έχουν συνθετικά συστατικά, έχουν τα πλεονεκτήματα των πατροπαράδοτων λαδιών και λίγα μόνο από τα μειονεκτήματά τους. Το βασικό μειονέκτημα είναι πως στεγνώνουν γρήγορα, ενώ έχουν το βασικό πλεονέκτημα να είναι υδατοδιαλυτά.

Επίσης είναι εξαιρετικά ανθεκτικά στο χρόνο και στη μηχανική κακομεταχείριση. Δηλαδή, ένας ζωγραφισμένος καμβάς με ακρυλικά, αφού στεγνώσει, μπορεί να διπλωθεί, να αποθηκευτεί και να ανοιχτεί ξανά μετά από χρόνια, χωρίς να έχει σπάσει το χρώμα πουθενά ή να έχει κιτρινίσει ή ξεθωριάσει.

Οι τεχνικές που εφαρμόζονται είναι κοινές με το gouache ή τις τέμπερες. Επί πλέον υπάρχουν πολλών ειδών ακρυλικά που απαιτούν ειδικές τεχνικές.

• ΠΕΝΕΣ - ΜΕΛΑΝΙ

Οι πέννες και το μελάνι αποτελούν ένα μέσο το οποίο είναι δημοφιλές στις τάξεις των καλλιτεχνών, από την εποχή ακόμα των αρχαίων Αιγυπτίων. Το μέσο αυτό διευκολύνει τεχνικές και είναι αποτελεσματικό, ενώ και τα υλικά που απαιτεί είναι πολύ απλά. Η διαθέσιμη συλλογή πεννών σχεδίου και μεταλλικών «πεννών» είναι μεγάλη, αλλά υπάρχουν δύο διακριτές κατηγορίες:

- ✎ οι πέννες που ξαναγεμίζουν με την απευθείας βύθιση στο μελάνι
- ✎ οι πέννες στις οποίες το μελάνι ανανεώνεται περιοδικά.

- **ΜΑΡΚΑΔΟΡΟΙ**

Μολονότι συνήθως σχετίζονται με το στούντιο ενός γραφίστα, οι μαρκαδόροι τώρα χρησιμοποιούνται ευρέως και από ικανούς καλλιτέχνες.

Ειδικά οι έγχρωμοι μαρκαδόροι είναι ιδιαίτερα βολικοί για σχεδιασμό στο ύπαιθρο, επειδή τα χρώματά τους είναι στέρεα, έτοιμα προς χρήση και στεγνώνουν αμέσως.

Υλικά ζωγραφικής.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Υπάρχουν πολλά είδη υλικών ζωγραφικής. Το κάθε ένα έχει το δικό του τρόπο εφαρμογής (τεχνική). Μερικά υλικά ζωγραφικής μπορούν να συνδυαστούν, άλλα όχι. Γνωρίζοντας τα υλικά και τις τεχνικές, μπορούμε να επιλέξουμε αυτό που μας ταιριάζει, προκειμένου να δημιουργήσουμε την εικόνα που επιθυμούμε.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- ① *Τι γνωρίζετε για τα μολύβια και τα κάρβουνα;*
- ② *Ποιες οι διαφορές και ποιες οι ομοιότητες στα χρώματα λαδιού, στις νερομπογιές και τις τέμπρες;*
- ③ *Συμπληρώστε τα κενά:*
 - Τα μολύβια ζωγραφικής έχουν μια ποικιλία που ξεκινάει για τα σκληρά από έως..... και για τα μαλακά από.....έως.....
 - Οι δημοφιλέστερες τεχνικές για τις νερομπογιές είναιδηλ. και wet-on-dry, δηλ.....
- ④ *Διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις και κυκλώστε το Σ (Σωστό) ή το Λ (Λάθος).*
 - Το gouache λέγεται και τέμπρα. Σ Λ
 - Οι τεχνικές που εφαρμόζονται για τα ακρυλικά είναι κοινές με τα gouache ή τις τέμπρες. Σ Λ
- ⑤ *Επιλέξτε τη σωστή απάντηση:*
 - Τα χρώματα λαδιού αποτελούνται από χρωστική διαλυμένη μέσα σε:
 - α) φυσικά λάδια
 - β) παραφινέλαιο
 - γ) αιθέρια έλαια.
 - Ο άνθρωπος των σπηλαίων ζωγράφιζε:
 - α) με γραφίτη
 - β) με κάρβουνο
 - γ) με καπνό.

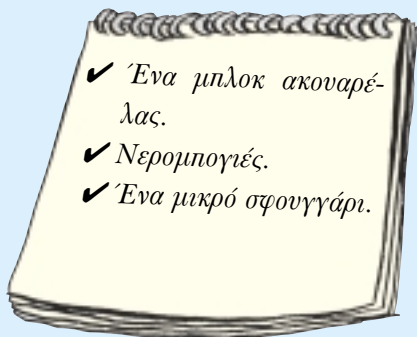
17η ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΝΕΡΟΜΠΟΓΙΩΝ

Στόχος: Να κατανοήσουν οι μαθητές τις τεχνικές wet-on-dry και την wet-on-wet.

Θεωρητικό μέρος: Διαβάστε για τις νερομπογιές.

Υλικά:

Πορεία: Σ' ένα μπλοκ ακουαρέλας ζωγραφίστε με νερομπογιές, διαλέγοντας ένα χρώμα που σας αρέσει. Με ένα βρεγμένο σφουγγάρι βρέξτε το μισό φύλλο ακουαρέλας και με ένα μεγάλο πινέλο περάστε με το χρώμα που διαλέξατε όλο το φύλλο (το στεγνό και το βρεγμένο κομμάτι).

Παρατηρήσεις: Παρατηρήστε πως στο στεγνό κομμάτι, το χρώμα έχει ακριβή όρια και ο χειρισμός είναι πιο εύκολος, ενώ στο βρεγμένο κομμάτι το χρώμα διαχέεται ανεξέλεγκτα και είναι πιο απαλό.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Ποιες είναι οι ιδιότητες των νερομπογιών;

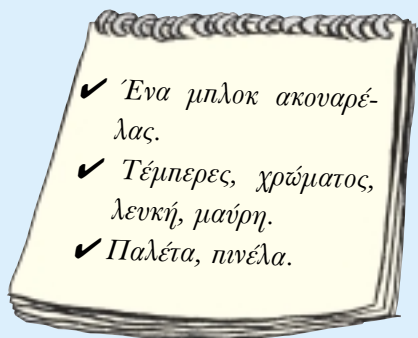
18η ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΑΣΚΗΣΗ

ΤΟΝΟΙ (ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΕΙΣ) ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ

Στόχος: Να κατανοήσουν οι μαθητές πως με προσθήκη λευκού ή μαύρου στο αρχικό χρώμα, δημιουργούνται οι διαβαθμίσεις (τόνοι) του χρώματος.

Θεωρητικό μέρος: Διαβάστε για τις τέμπερες.

Υλικά:

Πορεία: Με νερομπογιές φτιάξτε ένα όχι σαφώς καθορισμένο παραλληλόγραμμο μ' ένα χρώμα. Σιγά-σιγά προσθέστε στο αρχικό μείγμα του χρώματος, λευκό. Διαπιστώστε τις διαβαθμίσεις (τόνους) του χρώματος.

Ακριβώς από κάτω, κάνετε το ίδιο με μαύρο. Διαπιστώστε τις διαβαθμίσεις (τόνους) του γκρι.

Παρατηρήσεις: Παρατηρείστε πως με προσθήκη λευκού στο χρώμα δημιουργούμε ανοιχτότερους τόνους αυτού. Με προσθήκη μαύρου στο χρώμα δημιουργούμε σκουρότερους τόνους αυτού. Με προσθήκη λευκού στο μαύρο δημιουργούμε τους τόνους του γκρι.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Πώς δημιουργούνται οι τόνοι ενός χρώματος;

ΕΡΓΑΣΙΑ

Βρείτε πίνακες ή γκραβούρες ή άλλα έργα ζωγραφικής, κάθε ένα ζωγραφισμένο με ένα διαφορετικό υλικό (νερομπογιές, λάδι, τέμπερες, μολύβι, κάρβουνο), και παρουσιάστε το στην τάξη.